

การพัฒนาเครือข่ายเพื่อยกระดับชุมชนต้นแบบในการป้องกันป้องกัน
และแก้ไขปัญหายาเสพติด อำเภอตรอน จังหวัดอุดรธานี
Developing Networks for Prototype Community for Drug Prevention
and Resolution in Tron District ; Uttaradit

จักรกฤษณ์ พิญาพงษ์, ศรีณยู เรือนจันทร์, เปร็จการ กันแจ่ม และสุนีย์ กันแจ่ม
คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจังหวัดอุดรธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

Jakkrite Pinyaphong, Saranyoo Ruanjan, Padetkarn Kancham
and Sunee Kancham
Faculty of Science and Technology, Uttaradit Rajabhat University

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชน และพัฒนาคู่มือการดำเนินงาน พัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชนในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด อำเภอตรอน จังหวัดอุดรธานี คัดเลือก ตำบลต้นแบบ และตำบลขยายเครือข่ายแบบเจาะจงจากความพร้อมในการยกระดับเป็นแหล่งเรียนรู้ซึ่งได้แก่ ตำบลวังแดง ส่วนตำบลขยายเครือข่าย มี 2 ตำบล ได้แก่ตำบลหาดสองแคว และตำบลน้ำอ่าง

ผลการศึกษาพบว่า สถานการณ์การใช้ยาเสพติดของอำเภอตรอน ผู้ใช้สารเสพติดส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเยาวชนและวัยแรงงาน โดยสาเหตุของการเสพยาเสพติดในกลุ่มวัยแรงงานเพราะต้องการทำงานให้มากขึ้น ภาวะงานหรืออาชีพ บางอย่างที่ทำให้ต้องใช้สารเสพติด ส่วนสาเหตุของการใช้สารเสพติดในกลุ่มเยาวชนมีสาเหตุมาจากความอยากรู้อยากลอง ทำตามเพื่อน

การก่อเกิดองค์กรชุมชนในการแก้ปัญหายาเสพติดของตำบลวังแดง เกิดจาก 3 ปัจจัย ได้แก่ 1) การระเบิดจากข้างใน จากวิกฤติปัญหายาเสพติดในชุมชน คนในชุมชนจึงรวมตัวกันเพื่อแก้ไขปัญหายา 2) การหนุนเสริมจากองค์กรภายนอก ที่เข้ามาให้การสนับสนุนให้ชุมชนรวมตัวกันแก้ไขปัญหายา และ 3) ความร่วมมือจากภายในและภายนอก

จากการถอดบทเรียนความสำเร็จในการแก้ไขปัญหายาเสพติดของตำบลต้นแบบ พบปัจจัยความสำเร็จ ได้แก่ 1) การสร้างศรัทธาของผู้นำชุมชน 2) การสร้างระบบ และกลไกการเฝ้าระวังโดยคนในชุมชน 3) การสร้างการรับรู้ ยอมรับ และเข้าใจในการกำหนดกติการ่วมกัน 4) การสร้างพลังแนวคิดชุมชนบำบัดเป็นบรรทัดฐาน และ 5) การจัดการความรู้ในทุกกระบวนการทำงาน

กระบวนการพัฒนาเครือข่ายในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดมี 5 ขั้นตอน คือ 1) รสสร้างความตระหนักรู้ถึงปัญหายาเสพติดร่วมกันให้กับคนในชุมชน 2) แสวงหาแนวร่วมในการแก้ไขปัญหายาทั้งจากองค์กรภายนอกและภายใน

ชุมชน 3) ขั้นตอนการจัดตั้งคณะทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาโดยเน้นการพัฒนาคนภายในชุมชน 4) ขยายพื้นที่และสร้างเครือข่ายให้ครอบคลุมระดับตำบล และ 5) สร้างความต่อเนื่องและยั่งยืน

สรุปได้ว่า การพัฒนาเครือข่ายแก้ไขปัญหายาเสพติดจะต้องอาศัยการทำงานแบบพหุภาคี ผ่านกระบวนการเรียนรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบโดยคนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยมีภาควิชาการมีบทบาทไปจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อยกระดับองค์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดการต่อยอด ขยายผล และเกิดเป็นแหล่งเรียนรู้ต่อไป

คำสำคัญ : การพัฒนาเครือข่าย, ชุมชนต้นแบบ

Abstract

The operational research study aimed to develop a community network organization and develop an operational manual for preventing and solving drug problems in Tron, Uttaradit province. Tambon Wangdang was selected as the model subdistrict, while Tambon Had Song Khwae and Tambon Nam-ang were selected as the expanding network subdistricts. The specific sampling method was used to select the area from area resources and readiness.

The results revealed the situation of drug use was mostly from the youth and laborers. The reasons for substance using in laborers is the need to get more work done, while the reasons in youth are curiosity, want to try, and imitate a friend.

The three factors that related to the establishment of the Community Organization to solve the drug problem were 1) the inside explosion from the drug crisis in the community 2) external organization support such as government sector, non-government organizations and 3) the cooperation between the internal and external organizations.

The lessons of success for solving the drug problem in Tron subdistrict are 1) building the faith of community leaders for community acceptance 2) creating the system and surveillance by monitoring each other in the community 3) Building awareness, acceptance and understanding the rules of the community 4) empowerment the norm of community healing concepts to establish the trust in community and 5) using knowledge management in working process.

The summary of process to develop the network of prevention and solving the drug problem consists of 5 steps: 1) creating awareness about drug problems to the people in the community. 2) finding the network to solve the problem from external organization and within the community 3) setting the committee to solve the problem by focusing on the development of people in the community 4) expanding and building the network at the subdistrict level and 5) creating continuity and sustainability.

In conclusion, the developing of a network to solve drug problems requires multidisciplinary sections through the learning process, participation, and continuously examining by people in the community. The academic sector supports the learning process to improve the knowledge level in the community for further expansion and becoming a learning center.

Keywords: The network developing, model community

บทนำ

ปัจจุบันรัฐบาลได้ตระหนักถึงปัญหายาเสพติดที่เห็นได้จากมีการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหายาเสพติดซึ่งได้แก่ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง โดยมีแผนปฏิบัติการด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด การพัฒนา กลไกให้พร้อมสำหรับการติดตาม เฝ้าระวัง แจ้งเตือนป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดแบบองค์รวมอย่างเป็นรูปธรรม โดยการสร้างเสริมความเข้มแข็งของหมู่บ้าน/ชุมชน สร้างการเป็นอาสาป้องกันการใช้สารเสพติด และการปลูกฝังค่านิยม และองค์ความรู้ที่เหมาะสม สิ่งสำคัญที่รัฐบาลมุ่งเน้นคือ การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนที่จะเข้าร่วมในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ซึ่งการแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยเน้นบทบาทของชุมชน และให้ระบบ กลไกของรัฐเป็นผู้เอื้ออำนวยอย่างเป็นระบบ จะสร้างความเข้มแข็งให้กับ^[1]

จังหวัดอุดรธานีตั้งอยู่ทางภาคเหนือตอนล่าง มีชายแดนติดกับประเทศลาว ทำให้การเข้าออกระหว่างรอยต่อของ ประเทศเป็นจุดอ่อนและสามารถลำเลียงสิ่งผิดกฎหมายต่างๆ เข้ามายังประเทศไทยได้โดยเฉพาะสารเสพติด เป็นเหตุให้ การป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเป็นไปได้ยาก สถานการณ์ด้านการผลิตพบการลำเลียงและนำเข้ายาเสพติดมีปริมาณ มากขึ้นโดยเฉพาะยาบ้าและยาเสพติดอื่นๆ ทั่วพื้นที่ชายแดนและพื้นที่ตอนในของจังหวัดอุดรธานี โดยมีแนวโน้มการนำเข้า ยาเสพติดจากประเทศลาวมากขึ้น ด้านการแพร่ระบาด ปัจจุบันพบความยากง่ายในการหาซื้อยาเสพติดร้อยละ 60 สามารถซื้อยาเสพติดได้ง่าย การประเมินชุมชน ในปี 2561 พบว่าการแพร่ระบาดของยาเสพติดในหมู่บ้านและชุมชนเพิ่ม เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนที่มีอายุระหว่าง 20-24 ปี (ผู้ต้องหาร้อยละ 23.1 ผู้เข้าบำบัดร้อยละ 25.3)^[2]

จากการสัมภาษณ์ผู้รับผิดชอบงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของจังหวัดอุดรธานี พบว่ามีหลายหน่วยงาน ที่ทำงานเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด แต่อย่างไรก็ตามการดำเนินงานยังคงเป็นลักษณะต่างคนต่างทำ ส่วนในระดับชุมชนพบว่าองค์กรในชุมชนเป็นเพียงผู้รับนโยบายและปฏิบัติตามนโยบาย จังหวัดอุดรธานีมีชุมชนที่มีความ เข้มแข็งในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด เช่น ตำบลวังแดง ตำบลหาดสองแคว อำเภอศรีนคร และ ตำบลคอรุม อำเภอพิชัย แต่พื้นที่ดังกล่าวยังไม่ถูกยกระดับเป็นแหล่งเรียนรู้ ที่สำคัญยังไม่มีการทำงานที่เป็นเครือข่ายหรือ รวมพลังขององค์กรชุมชนในการทำงาน ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จะมีจุดหมายในการพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชนในการ ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของอำเภอศรีนคร ซึ่งมีทุนเดิมที่เข้มแข็งในการทำงานยาเสพติดเพื่อยกระดับให้ชุมชนเป็น แหล่งเรียนรู้

วิธีการศึกษา

การวิจัยนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยมีขั้นตอน การดำเนินงานตามกระบวนการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ระยะก่อนทำวิจัย (Pre Research)

1.1 การคัดเลือกชุมชน ที่มีความพร้อมในการยกระดับเป็นพื้นที่ต้นแบบเพื่อนำไปสู่การขยายเครือข่ายการ ป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติด และพิจารณาพื้นที่ขยายเครือข่าย

1.2 การเข้าถึงชุมชน เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของโครงการ ความเป็นไปได้ในการดำเนินโครงการ ร่วม ตั้งเป้าหมายการทำงานร่วมกัน และหารือแนวทางการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

2. ระยะของการทำวิจัย (Research Phase)

2.1 การศึกษาวิเคราะห์ปัญหาร่วมกับชุมชน เพื่อศึกษาสถานการณ์และแนวโน้มของปัญหายาเสพติด ในพื้นที่ต้นแบบและพื้นที่ขยายผล ปัญหาอุปสรรคการดำเนินงานแก้ไขปัญหายาเสพติด ถอดบทเรียนพื้นที่ต้นแบบเพื่อ ยกระดับองค์ความรู้ในการจัดการปัญหายาเสพติดเพื่อนำสู่การขยายผล และเพื่อหาคำวิจัยในพื้นที่เพื่อร่วมวิจัยต่อไป

2.2 นำเสนอผลการถอดบทเรียนปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จ ในการดำเนินงานป้องกันและเฝ้าระวังปัญหา ยาเสพติดของพื้นที่ต้นแบบ วัตถุประสงค์เพื่อยืนยันผลการศึกษาคณะวิจัยกับพื้นที่ และเตรียมขยายผลปัจจัย ความสำเร็จต่อไปในพื้นที่ขยายผล

3. ระยะการจัดทำแผน (Planning Phase) เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการทำโครงการกำหนดบทบาทหน้าที่ ในการดำเนินโครงการในแต่ละกิจกรรม รวมถึงวางแผนติดตามเสริมพลังระหว่างดำเนินโครงการ

4. ระยะนำแผนไปปฏิบัติ (Implementation Phase) เพื่อให้มีการดำเนินงานตามแผนที่ได้มีการกำหนดร่วมกัน

5. ระยะติดตามประเมินผลปฏิบัติงานตรวจสอบปรับปรุง (Monitoring and Evaluation Phase) เพื่อติดตาม หนุนเสริมพลังในการการปฏิบัติงานของพื้นที่ขยายเพื่อหาแนวทางการหนุนเสริม

6. ระยะสรุปผลการดำเนินงาน เพื่อนำเสนอผลการปฏิบัติงานตามโครงการขยายเครือข่าย และเพื่อเป็นการ ตรวจสอบกระบวนการพัฒนาเครือข่ายร่วมกันระหว่างนักวิจัย เพื่อนำผลการถอดบทเรียนไปจัดทำเป็นคู่มือการสร้าง เครือข่ายป้องกันและเฝ้าระวังปัญหา ยาเสพติด

ประชากรเป้าหมาย ทั้งในระดับจังหวัด อำเภอและในระดับพื้นที่ ได้จากการเลือกแบบเจาะจงซึ่งได้แก่ เจ้าหน้าที่ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดอุดรดิตถ์ (ศอ.ปส.จอต.) กลุ่มเป้าหมายในระดับอำเภอ ได้แก่ นายอำเภอตรอน ปลัดอำเภอที่รับผิดชอบงานป้องกันและเฝ้าระวังยาเสพติด สาธารณสุขอำเภอ กลุ่มเป้าหมาย ระดับตำบล ได้แก่ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลพื้นที่ต้นแบบซึ่งได้แก่ตำบลวังแดง นายกองค้การบริหารส่วนตำบลหาด สองแคว และนายกองค้การบริหารส่วนตำบลน้ำอ่าง คณะกรรมการและคณะทำงานป้องกันและเฝ้าระวังปัญหา ยาเสพติดระดับตำบล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประเด็นการประชุมกลุ่มย่อย ประเด็นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และแนวสนทนากลุ่ม แนวการสัมภาษณ์ระดับลึกประเด็นการติดตามหนุนเสริมการทำงานในพื้นที่ขยายผล และแบบติดตามหนุนเสริม

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหาและบริบทที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์กระบวนการดำเนินงาน ปัจจัย/ องค์ประกอบของการดำเนินงาน การเกิดเครือข่าย การเรียนรู้ของกลุ่ม โดยการจัดหมวดหมู่ของข้อมูลแต่ละประเด็นและ จัดกลุ่มข้อมูลที่ใกล้เคียงกันไว้ยู่หมวดเดียวกัน ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยการยืนยันจากผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผลการศึกษาและอภิปรายผลการศึกษา

การก่อเกิดองค์กรชุมชนในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ของตำบลต้นแบบเกิดจาก การรวมตัวของชาวบ้านตำบลวังแดงในการจัดการกับปัญหายาเสพติด 3 ลักษณะ คือ

1. การระเบิดจากข้างในในชุมชนวังแดง ชุมชนดำเนินการแก้ไขปัญหายาเสพติดตามแนวทางของชุมชน โดยลุก ขึ้นมาจัดการกับปัญหาเพื่อให้ชุมชนมีความสุข โดยตั้งโจทย์ร่วมกันว่า “ทำอย่างไรให้ปัญหายาเสพติดหมดไปจาก ชุมชน” และรวมตัวกันไปศึกษาดูงานที่บ้านเมืองจิง จังหวัดน่าน หลังจากนั้นร่วมกำหนดข้อตกลงร่วมกัน ผ่าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และได้มีการทำประชาคมเพื่อให้ทุกคนในชุมชนรับรู้ร่วมกัน สอดคล้องกับการศึกษาของ ถนัด ไบยา และคณะ^[3] ที่พบว่าภาวะบีบคั้น และภาวะการฉะฉิมกับปัญหายาเสพติดของชุมชน ทำให้ชุมชนมีอาจนที่จจะรอให้รัฐ ยื่นมือมาช่วยเหลือ จึงลุกขึ้นมาแก้ไขปัญหายาด้วยตัวเอง

2. การหนุนเสริมจากหน่วยภายนอกชุมชน เป็นการหนุนเสริมแนวคิดในการแก้ไขปัญหายาเสพติด จากภาครัฐทั้ง ในระดับพื้นที่และระดับภูมิภาค และหน่วยงานระดับอำเภอ มาช่วยให้ความรู้ และสนับสนุนงบประมาณในการทำงาน แก้ไขปัญหายาเสพติด

3. การสานความร่วมมือจากทั้งภายในและภายนอกชุมชน โดยบทบาทของกลุ่มคนภายนอกจะเป็นเพียงพี่เลี้ยง หรือผู้สนับสนุนการเรียนรู้ (Facilitator) ซึ่งทำให้เกิดกลไกการจัดการและพลังในการแก้ปัญหาเฉพาะที่ขึ้นอยู่กับความร่วมมือของชุมชนเอง^[3]

ชุมชนวังแดงมีวิธีการแก้ปัญหาเฉพาะที่คือ **1. การสร้างการรับรู้ต่อปัญหาร่วมกันของคนในชุมชน** ทำให้เกิดแนวร่วมที่จะช่วยกันแก้ปัญหาเฉพาะที่ (Communication and Education) **2. เวทีชาวบ้านหรือเวทีประชาคม** เป็นการสร้างความสัมพันธ์ของความร่วมมือกัน ซึ่งก่อให้เกิดพลังที่สร้างสรรค์ (Empowerment) ซึ่งแสดงถึงศักยภาพของความร่วมมือของคนในชุมชน ว่ามีความคิดอย่างสอดคล้อง และความเสมอภาคกันในชุมชน ถือว่าเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน^[4] **3. มาตรการทางสังคมและการเฝ้าระวังในชุมชน** เกิดจากการที่ชุมชนมองเห็นว่าลำพังเพียงกลไกทางกฎหมายและการดำเนินการของภาครัฐยังไม่มีความเพียงพอต่อการจัดการกับผู้ค้า ผู้เสพได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้มีการสร้างกฎระเบียบที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละชุมชน^[4] เช่นเงื่อนไขของการช่วยเหลือกันในชุมชน เช่น การช่วยเหลือกิจกรรมงานบุญ งานศพ เป็นต้น โดยมีการกำหนดกติการ่วมกัน (Community Enforcement) **4. สร้างการเรียนรู้ ทักษะ และการแก้ปัญหา** เป็นการสร้างทักษะการเผชิญปัญหาและการจัดการปัญหา การรู้จักคุณค่าของความเป็นมนุษย์ และกฎเกณฑ์ของการอยู่ร่วมกันในสังคม^[5] ซึ่งอาจใช้กระบวนการกลุ่ม เช่นการศึกษาดูงาน และทำกิจกรรมร่วมกัน เมื่อชุมชนรวมกันเป็นหนึ่งจะเกิดพลังและปัญญา สามารถแก้ไขปัญหาตั้งแต่ปัญหาเล็กๆ จนถึงปัญหาใหญ่ๆ ที่ซับซ้อนได้ เช่นปัญหาเฉพาะที่ **5. สร้างความเข้มแข็งระดับบุคคล ครอบครัวและชุมชน** เพื่อผนึกกำลังความสามัคคีและความเป็นหนึ่งเดียวในสังคม

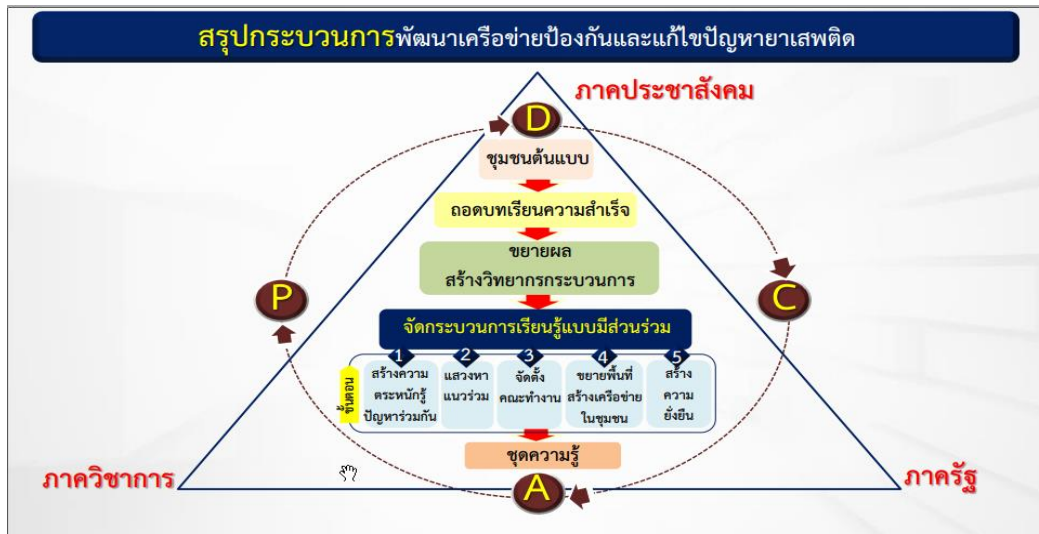
ปัจจัย องค์ประกอบที่ทำให้แก้ปัญหาเฉพาะที่สำเร็จของตำบลวังแดง ได้แก่ **1. ผู้นำ** แบบเป็นทางการหรือผู้นำโดยธรรมชาติ ที่มีความจริงใจและมุ่งมั่นในการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหา ผู้นำชุมชนต้องเป็นที่ยอมรับและเชื่อถือของคนในชุมชน มีความเด็ดขาด เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม ที่สำคัญ “ผู้นำชุมชนต้องรู้สุข รู้ทุกข์ของชาวบ้าน” และต้องอยากให้บ้านของตัวเองสงบสุข สอดคล้องกับการศึกษาของ อดินัย ไบยาและคณะ^[4] ซึ่งพบว่าปัจจัย และองค์ประกอบสำคัญในการสร้างเครือข่ายป้องกันและแก้ไขปัญหาเฉพาะที่ คือ ผู้นำ ในการแก้ปัญหาเฉพาะที่ที่ต้องอาศัยทั้งผู้นำที่เป็นธรรมชาติ ผู้นำทางการ และผู้นำราชการ เพราะยาเสพติดเกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ อำนาจในการปกครอง และอำนาจทางกฎหมาย จะต้องอาศัยผู้นำเหล่านี้ได้ร่วมมือกันนำพาคนอื่นๆ ในชุมชนไปสู่การแก้ปัญหา และรวมพลังกันไปสู่ความสำเร็จ โดยผู้นำที่สังคมต้องกรต้องมึลักษณะฉลาด เป็นคนเห็นแก่ส่วนรวม เป็นคนติดต่อสื่อสารกับผู้คนรู้เรื่อง และเป็นที่ยอมรับของสมาชิกโดยอัตโนมัติ^[6] **2. ความร่วมมือของชุมชน** การเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้ร่วมคิดร่วมทำ สร้างความร่วมมือของคนในชุมชนอย่างจริงจังเป็นส่วนสำคัญยิ่ง โดยเฉพาะการกำหนดมาตรการทางสังคมร่วมกันรับรู้ร่วมกัน และยอมรับข้อตกลงดังกล่าว เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้การแก้ไขปัญหายาเสพติดประสบผลสำเร็จ^[4] **3. กลไกการจัดการปัญหาโดยชุมชน** กลไกที่นำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาเฉพาะที่ของชุมชน ซึ่งกลไกดังกล่าวทำให้เกิดความเชื่อใจระหว่างคนในชุมชนกับคณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด **4. การจัดการความรู้ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนในชุมชน** นับว่าเป็นส่วนสำคัญอย่างมากในการกระตุ้นให้แกนนำชุมชนได้เห็นของจริงและนำแนวทางที่ได้ไปเรียนรู้มาประยุกต์ใช้ในพื้นที่ของตนเอง **5. ความหลากหลายของวิธีการและความต่อเนื่อง** ซึ่งจะกระตุ้นให้ชุมชนตระหนักในปัญหาและเอาใจจริงเอาใจกับปัญหา ทำให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ๆ เกิดขึ้นอยู่เสมอ รวมทั้งทำให้เกิดการเรียนรู้ข้ามพื้นที่ ข้ามองค์กร และสามารถเชื่อมต่อกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนภายนอกได้ **6. การสร้างและขยายเครือข่าย** ซึ่งความเป็นเครือข่ายในการมุ่งแก้ไขปัญหายาเดียวกันจะทำให้เกิดความรวดเร็วในการแก้ไขปัญหายา สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงพลิกผัน สามารถปรับบทบาท สอดคล้องกับปัญหา^[7] การรวมตัวกันเป็นเครือข่ายขององค์กรชาวบ้านเป็นสิ่งที่จำเป็นในภาวะปัจจุบัน เนื่องจากชุมชนเดียวไม่สามารถมีพลังในการแก้ไขปัญหายาที่โยงใยกับสังคมภายนอกชุมชนอย่างกว้างขวาง เครือข่าย จึงเป็นการช่วยเหลือกันที่เป็นความสัมพันธ์ที่กว้างกว่า และยังเป็นการขยายความเข้มแข็งของชุมชน

ขนาดเล็กไปสู่การขยายเครือข่ายขนาดใหญ่ โดยเฉพาะปัญหาสาเหตุที่เป็นการต่อสู้กับเครือข่ายผู้ค้าที่มีอิทธิพล 7. การสนับสนุนจากภายนอก การแสวงหาแนวร่วมจากภายนอกซึ่งเป็นเสมือนการแสวงหาพันธมิตร สร้างความร่วมมือเสริมสร้างกำลังใจ และแสวงหาทางออกของการแก้ไข้ปัญหา รวมทั้งเป็นการระดมทรัพยากร ที่จะให้เกิดพลังในการแก้ไข้ปัญหา

จากการวิเคราะห์บทเรียนความสำเร็จในการแก้ไข้ปัญหาสาเหตุของชุมชนวังแดงสรุปได้ 5 ด้านคือ 1) การสร้างศรัทธาจากผู้นำชุมชน เพื่อให้เกิดการยอมรับจากคนในชุมชน โดยผู้นำชุมชนต้องรักบ้านเกิด และกล้าที่จะทำงานแก้ไข้สาเหตุอย่างจริงจัง 2) การสร้างระบบและกลไกการเฝ้าระวัง โดยคนในชุมชน 3) การสร้างการรับรู้ร่วมกัน โดยมีการวิเคราะห์ปัญหาสาเหตุร่วมกันของคนในชุมชน และกติกากิจการกำหนดร่วมกันของคนในชุมชน 4) การสร้างพลังแนวคิดชุมชนบำบัดเป็นบรรทัดฐาน เมื่อมีการตรวจพบการใช้สารเสพติดจะมีการจัดการโดยชุมชนก่อน ซึ่งเป็นกระบวนการทำงานเพื่อสร้างความเชื่อใจในการแก้ไข้ปัญหา และ 5) การจัดการความรู้ในกระบวนการทำงาน เพื่อปรับรูปแบบและกระบวนการทำงานครั้งต่อไป

กระบวนการพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชนในการป้องกันและแก้ไข้ปัญหาสาเหตุ ได้แก่ 1. ชุมชนต้นแบบคัดเลือกพื้นที่ต้นแบบโดยศึกษาความพร้อมในการขยายผลและยกระดับเป็นแหล่งเรียนรู้ 2. ถอดบทเรียนความสำเร็จเพื่อถอดบทเรียนเงื่อนไขความสำเร็จในการแก้ไข้ปัญหาของชุมชนต้นแบบ และจัดเวทีเพื่อยืนยันผลการถอดบทเรียนความสำเร็จร่วมกับชุมชน 3. ขยายผล และสร้างวิทยากรกระบวนการ โดยการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างพื้นที่ต้นแบบและพื้นที่ขยายผล 4. กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การพัฒนาเครือข่ายต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและหน่วยงานสนับสนุนซึ่งได้แก่หน่วยงานภาครัฐทั้งในระดับอำเภอและในระดับตำบล 5. กระบวนการสร้างความตระหนักในปัญหาสาเหตุร่วมกันของคนใน ซึ่งเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้สมาชิกในชุมชนมองเห็นสาเหตุหลัก สาเหตุรอง สาเหตุร่วม การตรวจสอบสาเหตุที่แท้จริง เพื่อนำไปสู่การแก้ไข้ปัญหาต่อไป 6. หาแนวร่วมในการทำงานแก้ไข้ปัญหาสาเหตุ ในชุมชนทั้งจากภายในชุมชนเอง โดยใช้แนวคิดจิตอาสาที่มุ่งมั่นมาทำงานเพื่อส่วนรวม 7. จัดตั้งคณะทำงาน ซึ่งจะทำให้ลดความซ้ำซ้อนการทำงาน และการออกแบบการโดยมีการประเมินผลโดยใช้รูปแบบการติดตามแบบเสริมพลังซึ่งจะทำให้คณะทำงานมีกำลังใจในการทำงาน 8. สร้างเครือข่ายในชุมชน ซึ่งเป็นหัวใจของการทำงานป้องกันและแก้ไข้ปัญหาสาเหตุคือการขยายเครือข่ายยังเป็นการสร้างกิจกรรมใหม่ๆ สร้างพื้นที่เรียนรู้ใหม่ๆ ซึ่งถือเป็นการยกระดับการเรียนรู้ การจัดการปัญหา และสร้างอำนาจต่อรอง อันจะทำให้องค์กรชุมชนมีความหลากหลายและมั่นคงมากขึ้น 9. สร้างความยั่งยืนและการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะทำให้เครือข่ายเกิดความเข้มแข็งมากขึ้น 10. จัดการความรู้ที่ถูกละเลยระดับพร้อมขยายผล กระบวนการทำงานให้เป็นนวัตกรรมองค์ความรู้ที่สามารถขยายผลไปยังพื้นที่อื่นต่อไป

กล่าวโดยสรุป หัวใจของการแก้ไข้ปัญหาสาเหตุต้องทำแบบพหุภาคี โดยยึดรากฐานของชุมชนที่ชุมชนร่วมกันคิด ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบ แก้ไข้ปัญหาแบบองค์รวม มีความหลากหลาย ต่อเนื่อง โดยใช้กลไกการทำงานแบบเครือข่าย โดยมีกลไกภาครัฐ ภาควิชาการ และภาคประชาสังคมร่วมกันทำงานอย่างเข้มแข็ง เพื่อหนุนเสริมพลังของชุมชนให้มีศักยภาพมากขึ้น โดยแสดงกระบวนการพัฒนาเครือข่ายป้องกันและแก้ไข้ปัญหาสาเหตุจากการวิจัยครั้งนี้ดังภาพที่ 1

ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาในการแก้ไขปัญหาเสพติด

คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาเสพติด ดังนี้

1. การแก้ไขปัญหาเสพติดควรมุ่งไปที่การพัฒนาทักษะส่วนบุคคลของแกนนำชุมชน เช่น ทักษะการเป็นวิทยากรกระบวนการ ทักษะการสื่อสารกับสมาชิกในชุมชน ทักษะการสื่อสารของคนในครอบครัว เพราะการสร้างสัมพันธภาพที่ดีจะนำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็งที่จะเป็นภูมิคุ้มกันปัญหาเสพติดที่ดีที่สุด ในส่วนของชุมชนควรพัฒนาทักษะในการจัดการปัญหาด้วยชุมชนเอง โดยใช้กระบวนการวิเคราะห์ปัญหาแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้ทราบสาเหตุหลัก สาเหตุรองของปัญหา
2. การแก้ไขสภาพแวดล้อมทางสังคม เนื่องจากการแก้ไขปัญหาเสพติดจะไม่ประสบความสำเร็จถ้าดำเนินการพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง เพราะถ้าพื้นที่ใกล้เคียงยังคงมีปัญหา หรือมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการแพร่ระบาดของยาเสพติด แหล่งมั่วสุ่ม แหล่งขาย แหล่งการพนัน เป็นต้น
3. กำหนดนโยบายสาธารณะให้เอื้อต่อการแก้ไขปัญหาเสพติด ที่สอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่เพื่อให้เกิดการยอมรับร่วมกันของคนในชุมชน
4. รัฐต้องสร้างกลไกการทำงานในลักษณะบูรณาการในลักษณะพหุภาคีอย่างเป็นรูปธรรม ในการบูรณาการงานป้องกันปราบปราม บำบัดรักษาฟื้นฟูสภาพ และการสื่อสารสาธารณะ

บรรณานุกรม

- [1] พิสุทธิ์ ภูเงิน. (2551). ศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด : กรณีศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองแวงโสกพระ อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- [2] สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2562). การป้องกัน เฝ้าระวัง และแก้ไขปัญหาผู้ป่วยที่มีอาการทางจิตอันเนื่องมาจากการใช้ยาเสพติด. เข้าถึงจาก

<https://www.thaihealth.or.th/Content/48005-%94.html>

[3] ถนัด ไบยา และคณะ. (2544). สถานภาพและการพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชนในการป้องกันและแก้ไข
ปัญหาเสพติด จังหวัดน่าน. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

[4] อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2544). วิธีคิดเชิงซ้อนในการวิจัยชุมชน : พลวัตและศักยภาพของชุมชนในการ
พัฒนา. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

[5] ไพโรจน์ อยู่มณเฑียร. (2541). ชุมชนวาทะปราชญ์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ.

[6] ประเวศ วะสี. (2540). ประชมนคมตำบล ยุทธศาสตร์เพื่อเศรษฐกิจพอเพียง ศิลธรรม และสุขภาพ.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.

[7] ชัยวัฒน์ ธีระพันธุ์ และปาริชาติ สถาปิตานนท์. (2544). เอกสารสรุปการประชุมเชิงปฏิบัติการ การสร้าง
เครือข่ายการจัดการกองทุนหนึ่งล้านบาทและพัฒนาผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่นอย่างมีจินตนาการ. เอกสารอัดสำเนา.